

МОВНА ПІДГОТОВКА У ПРОЦЕСІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 37:004.77

В. В. Борисенко

ORCID ID 0000-0002-1719-5196

Н. В. Гагіна

ORCID ID 0000-0002-5403-9221

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СПОСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У запропонованій статті автори наголошують на необхідності постійного оновлення змісту вищої освіти, що супроводжується впровадженням якісно нової моделі підготовки майбутніх фахівців із застосуванням інноваційних технологій навчання, визначають істотні переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі мовної підготовки студентів вищої школи в умовах особистісно зорієнтованої парадигми навчання та вказують на наявні проблеми використання ІКТ у навчальному процесі й шляхи їх подолання.

Стверджується, що надзвичайно ефективними при вивченні мов є спеціально розроблені початкові комп'ютерні програми, які посилюють мотивацію до вивчення мов та сприяють удосконаленню комунікативної компетенції майбутніх фахівців.

Ключові слова: інноваційні технології; інформаційна компетентність; комп'ютерні технології; мовна підготовка; особистісно зорієнтований підхід; сучасні технічні засоби навчання.

Вступ. Розвиток сучасного інформаційного освітнього простору в динамічному суспільстві потребує постійного оновлення змісту вищої освіти, інтеграції вітчизняної та світових освітніх систем, що супроводжується впровадженням якісно нової моделі підготовки майбутніх фахівців із застосуванням інноваційних технологій навчання, яка забезпечить стимулювання інтелектуальної активності, створення студентами власного розуміння предметного змісту навчання, розвиток здатності до самонавчання та відповідатиме задоволенню потреб, інтересів, прагнень студентів.

Розгляд ролі та значення сучасних інформаційних технологій на освітньому ринку є доволі актуальним, оскільки інформаційно-комунікаційні технології сьогодні є одним із провідних засобів досягнення конкурентних переваг.

Ознайомлення з численними дослідженнями (С. Алборова, Л. Анфімова, В. Биков, О. Бондаренко, Я. Булахова, Р. Гуревич, Г. Дуденей, Г. Девіс, В. Заболотний, І. Захарова, М. Кадемія, Г. Коджаспірова, Ю. Маслюк, О. Міщенко, С. Новиков, О. Пінчук, Е. Полат, Т. Полілов, І. Ставицька, В. Трайнев, Н. Хоклі, К. Холмс, Л. Цветкова, Г. Чередніченко, Л. Фішер та ін.) свідчить про цілком виправдане посилення інтересу до проблеми використання ІКТ у мовній освіті.

Метою статті є визначення істотних переваг, дидактичних можливостей та проблем застосування інформаційно-комунікаційних технологій у

процесі мовної підготовки студентів ВНЗ в умовах особистісно зорієнтованої парадигми навчання.

Необхідність застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання. Зауважимо, що ІКТ органічно функціонують у традиційній моделі навчання, забезпечуючи при цьому нові можливості щодо організації процесу одночасного отримання й контролю знань, обміну інформацією в діалоговій формі за нерегламентованим форматом, що, в результаті, уможлиблює реалізацію індивідуалізованого навчання, посилює його прикладну спрямованість, інтенсифікацію, гнучкість, динамічність подання матеріалу, активність студентів.

Погоджуємося з думкою науковців, що глобальне впровадження комп'ютерних технологій у всі сфери діяльності, формування нових комунікацій і високоавтоматизованого інформаційного середовища стало не тільки початком перетворення традиційної системи освіти, а й першим кроком до формування інформаційного суспільства (Гуревич Р. С., 2011).

Застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у мовній підготовці студентів ВНЗ є додатковою можливістю підвищення якості освіти, адже освітнє середовище потребує концептуально нових підходів щодо вдосконалення дидактичних технологій, які сприяли б оптимізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, зростанню мотивації до вивчення мови, ефектив-

ному формуванню мовно-мовленнєвих умінь і навичок, розширенню комунікації між учасниками освітнього процесу, оперативному пошуку необхідної навчальної інформації, ознайомленню з соціокультурологічними реаліями, залученню студентів до науково-дослідницької та пошукової діяльності, розвитку креативності, розробленню інтелектуальних продуктів, створенню сприятливого середовища для індивідуальної роботи, забезпеченню широких можливостей для самостійної навчально-пізнавальної діяльності, розвитку навчальної автономії студентів.

Досвід переконує, що об'єктивна потреба в переосмисленні та оновленні концептуальних підходів до мовної освіти у вищій школі вимагає активного поширення інноваційних технологій, серед яких чільне місце належить інформаційно-комунікаційним технологіям, котрі, на нашу думку, допомагають викладачеві-словеснику розв'язувати такі методичні завдання: підвищення пізнавального інтересу до мови як навчальної дисципліни; підтримування постійної позитивної мотивації комунікативної діяльності студентів на заняттях на основі залучення автентичних, актуальних, проблемних та дослідницьких матеріалів, що спонукають до критичного мислення та висловлення власної позиції; застосування комунікативно-діяльнісного, проблемного, особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів до навчання мови; індивідуалізація та диференціація навчального процесу; поповнення словникового запасу студентів шляхом пошуку та оброблення текстового матеріалу в мережі Інтернет; розвиток мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенцій; удосконалення орфографічних, граматичних та лексичних навичок; можливість одночасного використання аудіо-, відео-, мультимедіаресурсів для покращення сприйняття, розуміння та засвоєння матеріалу, реалізація соціокультурного компоненту мовної освіти; можливість розширення комунікативного простору тексту; діалогізація освіти.

Упровадження ІКТ у мовну підготовку студентів для реалізації принципів особистісно зорієнтованої технології навчання. Вочевидь, залучення ІКТ в мовну підготовку студентів не тільки уможлиблює впровадження нових форм, методів, прийомів, а й забезпечує реалізацію особистісно зорієнтованої технології навчання, яка потребує раціонального поєднання особистісного й інформаційного підходів.

Особистісно зорієнтоване навчання розглядаємо як навчання, яке «центроване на студентів», коли активною стороною в навчально-виховних відносинах є студент, а викладач створює умови для його творчого самовираження й саморозвитку; як форму відносин між викладачем і студентом, за яких усім учасникам навчального процесу відведено активну позицію (викладач – як суб'єкт навчання, студенти – як суб'єкти учіння).

Разом з тим, як зазначає В. Семиченко, активне особистісно зорієнтоване навчання, забезпечуючи студентів можливість самовизначитися і самореалізуватися в пізнанні через вибір та оволодіння способами навчальної роботи, усе ж зберігає форму зовнішнього соціального впливу на цілеспрямований розвиток особистості й цим відрізняється від стихійного навчання, яке супроводжує і ніби підтримує спонтанне, самодовільне цілевизначення індивідуального розвитку, тому й виступає як провідна форма в контексті гуманістичної освіти (Семиченко В. А., 1996, с. 40).

Аналіз різних наукових поглядів із проблеми дослідження переконує, що особистісно зорієнтоване навчання мови із застосуванням сучасних електронних засобів нового покоління надає кожному студенту як активному суб'єкту освітнього процесу можливість реалізації в різних видах діяльності з використанням ІКТ, орієнтуючись на особистісно значущі цілі, спираючись на його здібності, нахили, інтереси, особистісні цінності та набутий досвід, створюючи умови для творчої самореалізації й всебічного гармонійного розвитку.

Фундаментальна мовна підготовка майбутніх фахівців в умовах інформаційного розвитку вимагає активного впровадження інноваційних електронних і комунікаційних технологій та реалізацію принципів особистісного й інформаційного підходів, змістом яких є створення нової системи цінностей саморозвитку та самореалізації в комп'ютерному середовищі.

Для досягнення високого рівня практичної реалізації ОЗОН у мовній підготовці студентів ВНЗ за допомогою засобів ІКТ необхідне створення та постійне використання новітніх багатофункціональних навчально-інформаційних засобів, підпорядкованих конкретній навчальній меті з можливістю диференційованого підходу, які будуть продуктивними для розвитку навичок і умінь, необхідних для реальної професійної комунікації.

Сучасне електронне освітнє середовище створює оптимальні умови для реалізації міжпредметних зв'язків, які необхідні для отримання інтегрованих знань та застосування діяльнісного підходу в навчанні.

На нашу думку, залучення до процесу засвоєння знань міжпредметних інтегрованих завдань із використанням електронних ресурсів розширює межі для виявлення і розкриття індивідуальних можливостей студента, створює умови для професійно орієнтованого самовизначення, самореалізації та самоствердження засобами мови, підвищує ефективність професійного спілкування, формує індивідуальне сприйняття світу. Спираючись на базові знання з інших навчальних дисциплін, електронні засоби та мережеві інформаційні ре-

сурси забезпечують формування комунікативних умінь і навичок, необхідних для вирішення реальних професійно-орієнтованих завдань, що дозволяє оптимізувати процес мовної підготовки майбутніх фахівців.

Дидактичні можливості інформаційно-комунікаційних технологій у мовній підготовці студентів ВНЗ. Інноваційні електронні технології в навчальному процесі розширюють дидактичні можливості; окреслюють новий алгоритм викладання мовних курсів; дозволяють залучати кардинально нові форми, методи і прийоми роботи; сприяють ефективнішому розумінню та засвоєнню навіть дуже складного навчального матеріалу, опрацюванню значно більшого обсягу інформації порівняно з традиційним навчанням.

Вочевидь, ІКТ сприяють втіленню актуальної в сучасному освітньому просторі ідеї навчання впродовж життя, урізноманітнюють програму вивчення мов у ВНЗ, розширюють комунікативний репертуар студентів, лінгвістичну ерудицію, пізнання мови як суспільного явища, активізують систему внутрішніх ресурсів студентів, необхідних для ефективної комунікативної дії в міжособистісній взаємодії, сприяють формуванню системи професійних знань, ціннісних орієнтацій тощо.

В умовах модернізації мовної освіти постає потреба у використанні сучасних електронних контентів, електронних навчальних посібників, комп'ютерних практикумів і навчальних тренажерів, презентацій, термінологічних словників до електронних навчальних завдань, різноманітних моделей контролю рівня підготовленості студентів, спрямованих на ефективне вирішення освітніх завдань.

Практика доводить, що надзвичайно ефективними при вивченні мов є спеціально розроблені початкові комп'ютерні програми, де текстова інформація поєднується зі звуком, кольором, графікою, фотозображенням, анімацією, що посилює мотивацію до вивчення мов, покращує сприйняття та запам'ятовування виучуваної інформації, позитивно впливає на активізацію мисленнєвої та мовленнєвої діяльності, підвищує продуктивність самопідготовки, уможливує оперативний контроль виконання завдання.

Уважаємо, що істотною перевагою застосування ІКТ у мовній підготовці майбутніх фахівців є можливість оперативного оновлення навчальних ресурсів, адаптованих до індивідуальних потреб конкретних користувачів; вибору індивідуальних різноманітних завдань; використання тестових завдань з функцією фідбеку та автоматичного оцінювання; повторного виконання тестів тощо.

Зазначимо, що ефективність інформаційно-комунікаційних технологій зумовлена такими дидактичними особливостями, як інформаційна та емоційна насиченість; зручність одночасного використання великого обсягу навчальних

матеріалів; можливість моментального залучення різноманітних онлайн ресурсів, довідкової літератури, словників; комунікативно-пізнавальна цінність мовного матеріалу; гармонійна інтеграція всіх видів мовленнєвої діяльності з можливістю індивідуального підходу, одночасного включення всіх студентів до вивчення мови.

Однією з важливих особливостей упровадження ІКТ у мовну освіту як розвивальної технології є зміна способу взаємодії між суб'єктами освітнього процесу. Наявність великого інформаційного простору, сучасних технічних засобів навчання призводить до переосмислення ролі викладача, основними завданнями якого тепер є постановка цілей навчання, організація умов, необхідних для успішного вирішення навчальних завдань. У цій ситуації стара авторитарна педагогічна модель навчання трансформується в актуальну нині демократичну, особистісно зорієнтовану.

Проблеми використання ІКТ у навчальному процесі та шляхи їх подолання. Залучення нових інформаційних технологій у процес мовної освіти сьогодні виявляє очевидні проблеми та перешкоди: недостатній рівень підготовленості викладачів до застосування ІКТ та низька обізнаність про найсучасніші технічні засоби, програми; незадовільні матеріально-технічна база та програмне забезпечення; повільне напрацювання навчально-методичних розробок, матеріалів, необхідних для організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Аналіз результатів проведеного нами анкетування серед педагогічних працівників ВНЗ та показників експериментальних досліджень інших науковців (Holmes С.М., Kozlowski К.А., 2015, р. 14–17; Santos R-М., Sobrinho J.С., 2009, р. 408) засвідчують неспроможність деяких педагогів ефективно комбінувати комп'ютерні технології зі сталими власними педагогічними підходами, відсутність відчуття комфорту та впевненості під час проведення заняття з використанням ІКТ, обмежений репертуар використання сучасних комп'ютерних технологій, недооцінювання переваг ІКТ у навчальному процесі, необхідність організації й проведення спеціалізованої підготовки для підвищення інформаційної компетентності викладачів та готовності застосування в навчальному процесі найсучасніших програмних засобів.

Отже, теоретичне вивчення проблеми та практичний досвід дозволяють окреслити найважливіші, на нашу думку, завдання, вирішення яких дозволить ефективно використовувати ІКТ у вищій професійній освіті під час мовної підготовки:

- постійне вдосконалення інформаційної компетентності викладачів і студентів, що передбачає оволодіння новітніми технологіями для вирішення освітніх завдань;
- використання найраціональніших методів пошуку й оброблення мережевої інформації;

- створення комп'ютеризованої методики навчання мов із урахуванням нових технічних і програмних засобів;
- комбінація різноманітних форм презентації інформації у викладанні мовних дисциплін;
- розроблення необхідної системи вправ і завдань, спрямованих на формування мовленнєвих умінь в інтегрований спосіб;
- інтенсифікація використання активних методів із застосуванням запропонованих електронно-дидактичних засобів навчання;
- створення необхідного методичного супроводу та його постійна модернізація;
- активізація процесу розвитку навичок самооцінки знань студентів;
- забезпечення індивідуального й диференційованого підходів із урахуванням рівня знань і особливостей студентів;
- розвиток у студентів і викладачів стійкої мотивації до вдосконалення інформаційної культури.

Висновки. Безперечно, використання ІКТ у мовній підготовці студентів уможливує реалізацію особистісно зорієнтованого підходу до навчання, підтримку стійкого інтересу до вивчення мов; стимулює пошукову діяльність студентів; сприяє вдосконаленню недостатньо розвинених в умовах традиційного навчання здібностей: креативності,

живої уяви, ініціативності, лідерських якостей, здатності швидко орієнтуватися в змінюваних обставинах, творчості, що дозволяє інтенсифікувати та оптимізувати навчальний процес, а спеціально розроблені мережеві системи вправ і завдань, тексти, інфографіки, схеми відповідають потребам, нахилам, інтересам студентів, візуалізують навчальний матеріал і є засобом підвищення мотивації до вивчення предмета.

Переконані, що використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє не перевантажувати студентів теоретичними знаннями, основний відсоток яких у подальшому не використовується, а звільнений розумовий резерв переорієнтовується на розвиток здатності думати, аналізувати, аргументувати та приймати правильні рішення, займатися самоосвітою, формуючи інтелектуально-творчу, самодостатню, не схожу на інших особистість.

Упевнені, що використання ІКТ у мовній освіті, незважаючи на наявні проблеми й труднощі, буде актуальним, доцільним та пріоритетним і надалі.

Перспективним уважаємо створення електронних навчальних мовних курсів фахової спрямованості на платформі Moodle, спрямованих на формування мовленнєвої професійної компетенції майбутніх фахівців, а також навчально-методичних комплексів із використанням веб-ресурсів.

Література

1. **Гуревич Р.** Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній професійній освіті [Електронний ресурс] / Роман Гуревич, Майя Кадемія // Теорія і методика професійної освіти. – 2011. – № 1. – Режим доступу до статті: <http://profua.info/tmpe/images/docs/1/Gurevich.pdf>
2. Освітологія: витоки наукового напрямку: Монографія / За ред. В. О. Огнев'юка; Авт. кол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, І. В. Соколова, О. М. Кузьменко, О. О. Мороз. – К.: ВП «Едельвейс», 2012. – 336 с.
3. **Семиченко В. А.** Використання психології в навчально-виховному процесі вищої школи / В. А. Семиченко // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 40–41.
4. **Holmes C.M., Kozłowski K.A.** «Tech Support»: Implementing Professional Development to Assist Higher Education Faculty to Teach with Technology. *Journal of Continuing Education and Professional Development*. 2015, Vol. 2 No. 1, 9–20, doi:10.7726/jcepd.2015.1002. (eng).
5. **Santos R-M., Sobrinho J.C.** Computers in the Teaching of English as a Foreign Language: Access to the Diversity of Textual Genres and Language Skills. *Education and Technology for a Better World*. Bento Gonçalves, 2009, 401-408, doi: 10.1007/science.978-3-642-03115-1_42. (eng).

В. В. Борисенко, Н. В. Гагіна. ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СПОСОБ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В предлагаемой статье авторы подчеркивают необходимость постоянного обновления содержания высшего образования, что сопровождается внедрением качественно новой модели подготовки будущих специалистов с применением инновационных технологий обучения, определяют существенные преимущества использования информационно-коммуникационных технологий в процессе языковой подготовки студентов высшей школы в условиях лично ориентированной парадигмы обучения и указывают на имеющиеся проблемы использования ИКТ в учебном процессе и пути их преодоления.

Утверждается, что чрезвычайно эффективными при изучении языков есть специально разработанные учебные компьютерные программы, которые усиливают мотивацию к изучению языков и способствуют совершенствованию коммуникативной компетенции будущих специалистов.

Ключевые слова: инновационные технологии; информационная компетентность; компьютерные технологии; языковая подготовка; лично ориентированный подход; современные технические средства обучения.

V. Borysenko, N. Gagina. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS A MEANS OF IMPROVING LANGUAGE TRAINING IN HIGH SCHOOL

In the article, the authors emphasize the need to continually update the content of higher education, to integrate the national education system into the world education community, to introduce a qualitatively new model of language training with the use of innovative learning technologies. The essential benefits of information and communication technologies in language training applying a student-centered approach are determined. It is stated that the incorporation of interdisciplinary integrated tasks and a wide range of electronic resources in the process of language learning provides the opportunities to identify and develop individual student capabilities, creates conditions for professional growth, self-actualization and self-determination by means of language, increases professionally oriented communication, shapes an individual perception of the world.

The authors prove the effectiveness of computer-based language learning programmes where text information is combined with sound, color, graphics, pictures, animations, thus increasing students' motivational level, improving perception and memorizing a large amount of information, stimulating their mental and verbal activity, enhancing the productivity of self learning, creating opportunities to develop students' self-assessment skills.

Some problems and difficulties associated with the application of computer technologies are identified in the article. The most common among them are insufficient preparedness of teachers to use ICT, their low awareness of the latest available software; poor technical support; slow production of teaching resources and materials. The authors outline the most important areas of improvement that will make it possible to use information and communication technologies effectively in language teaching.

Keywords: *innovative technologies; information competence; computer technologies; language training; student-centered approach; modern technical means of teaching.*

Рецензенти

О. В. Безпалько – д. п. н., проф.

С. О. Жила – д. п. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 13.11.15

Прийнято до друку 26.11.15

УДК 82.091:002(477)

О. М. Решетілова

ORCID ID 0000 0002 7975 0773

МЕТОДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

У статті визначено й описано сутнісні характеристики домінуючих методів навчання української професійної лексики майбутніх документознавців в умовах вищої школи, зокрема розповіді, бесіди, роботи з підручником (у тому числі з електронним), спостереження над мовою, інтерактивних методів та прийомів. Особливу увагу приділено методу вправ, розкрито різноманітні класифікації вправ, розроблені лінгводидактами, зазначено особливості добору вправ, які забезпечували б застосування на практиці здобутих теоретичних знань.

Ключові слова: *інтерактивні методи навчання; класифікація вправ; класифікація методів навчання; метод вправ; методи навчання майбутніх документознавців.*

Вступ. Особливе місце в процесі навчання майбутніх документознавців української професійної лексики відведено методам, прийомам і засобам навчання, оскільки їх вибір і взаємозалежність визначають принципи та форми відповідно до мети та закономірностей навчання.

Аналіз наукових підходів до визначення поняття «методи навчання» показує різноманітність його тлумачень. Зокрема, методи навчання дослідники розглядають як: взаємопов'язані способи роботи вчителя та учнів, за допомогою яких здійснюються завдання навчального процесу (С. Чавдаров); як систему цілеспрямованих дій педагога й учнів (І. Лернер, М. Скаткін); як засіб або систему засобів,

свідомо вживаних для досягнення спеціальних завдань навчального процесу (В. Онищук); як систему взаємопов'язаних видів діяльності вчителя та учнів, прийомів викладання й учіння, а кожний прийом як систему дій та операцій учителя й учнів, які визначаються раціональною послідовністю і цілеспрямованістю (О. Біляєв); апробовану й систематично функціонуючу структуру діяльності вчителя й учнів, яка свідомо реалізується з метою досягнення запропонованих змін в особистості учня (С. Гончаренко); як спосіб досягнення навчальної мети, що передбачає єдність навчальної діяльності педагога й діяльності навчання школярів (О. Кучерук). Останнім часом увагу лінгводидак-